

VAI TRÒ CỦA BÁO THANH NIÊN ĐỐI VỚI DÒNG BÁO CHÍ CÁCH MẠNG VIỆT NAM GIAI ĐOẠN 1925-1930

TS LÊ ĐỨC HOÀNG

Học viện Báo chí và Tuyên truyền

♦ **Tóm tắt:** Ngày 21-06-1925 Báo Thanh Niên ra đời là kết quả tất yếu từ hoạt động cách mạng của Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh trong hành trình tiến tới thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam. Hoạt động, đóng góp của Báo Thanh Niên không những có vai trò to lớn đối với dòng báo chí cách mạng Việt Nam giai đoạn 1925-1930, mà còn, đem lại những gợi ý cho giai đoạn hiện nay. Bài viết tập trung làm rõ một số nội dung đó.

♦ **Từ khóa:** Nguyễn Ái Quốc; Báo Thanh niên; Báo chí cách mạng, Giai đoạn 1925-1930.

Ngày nhận: 24-05-2025

Ngày thẩm định: 04-06-2025

Ngày duyệt đăng: 13-06-2025

1. Báo Thanh Niên ra đời - một sự kiện tất yếu

Với nhãn quan chính trị sắc bén, trải nghiệm qua nhiều quốc gia trên thế giới, tiếp xúc với nhiều giai tầng và đặc điểm xã hội thuộc nhiều cung bậc văn hóa Đông - Tây, Nguyễn Ái Quốc sớm nhận thấy và tận dụng vai trò, sức mạnh của báo chí phục vụ sự nghiệp cách mạng. Sau quá trình tìm kiếm, lựa chọn, quyết định đưa dân tộc Việt Nam đi theo con đường cách mạng vô sản (1911-1920), Nguyễn Ái Quốc tiến hành truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin về nước (1921-1930), trong đó báo chí cách mạng đóng vai trò vô cùng quan trọng.

Thời gian ở Pháp (từ tháng 4-1921 đến 6-1923), Nguyễn Ái Quốc tiến hành các hoạt động “mở đường” đưa chủ nghĩa Mác - Lênin vào Việt Nam, trọng tâm thức tỉnh tinh thần

cách mạng ở nhân dân. Một mặt, Người dùng phương tiện sẵn có của các tổ chức chính trị cánh tả ở Pháp, đặc biệt là báo chí có lập trường dứt khoát theo đường lối Quốc tế Cộng sản; mặt khác, viết bài đăng *Báo Nhân đạo* (L'Humanité) và *Báo Đòi sống công nhân* (La Vie Ouvrière)¹ để Qua đó, Người chỉ rõ tuyên truyền cách mạng cần tiến hành dưới sự lãnh đạo, đôn đốc của Đảng, sử dụng nhiều hình thức, như: báo chí, diễn đàn, hội nghị, kịch, diễn thuyết... phù hợp với đặc điểm đối tượng².

Tiếp đến, trong thời gian ở Liên Xô (từ 6-1923 đến 12-1924), Nguyễn Ái Quốc phác thảo những nét lớn về chiến lược cách mạng trên cơ sở vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào hoàn cảnh cụ thể Việt Nam. Người xác định nội dung tuyên truyền lúc này là tiếp tục tố cáo tội ác thực dân, đế quốc; làm cho nhân dân Việt Nam biết được Quốc tế Cộng

sản đang bênh vực quyền lợi cho nhân dân thuộc địa; đồng thời, tích cực giới thiệu về lãnh tụ V.I.Lênin, Đảng Bôn-sê-vich và thành tựu xã hội mới ở Liên Xô. Và, ngoài việc sử dụng hai tờ báo trên và tạp chí *Correspondance Internationale* (Thư tín quốc tế), Người còn sử dụng truyền đơn, viết sách, thông qua các diễn đàn... để tuyên truyền cách mạng. Đặc biệt, từ khi tới Quảng Châu, Trung Quốc hoạt động (11-11-1924), Nguyễn Ái Quốc đã dần hiện thực hóa vai trò của báo chí gắn với tổ chức cách mạng do mình sáng lập. Người viết: “tôi sẽ đi Trung Quốc để tìm cách liên lạc với đất nước tôi”, “Tiếp xúc với các tổ chức đang tồn tại ở đó” và “Tổ chức một cơ sở thông tin và tuyên truyền...”³.

Theo lịch trình theo từng bước, từ việc tiếp xúc, tìm hiểu những người yêu nước Việt Nam đang hoạt động ở Trung Quốc, Nguyễn Ái Quốc đã thành lập tổ chức *Cộng sản đoàn làm hạt nhân*; tiến tới thành lập *Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên* và đặt nó trong mối liên hệ với cách mạng Đông Nam Á (tức là thành lập *Hội Liên hiệp các dân tộc bị áp bức*); xuất bản *Báo Thanh niên* làm cơ quan ngôn luận của Hội. Đây là những điểm mấu chốt có tính tất yếu trong quá trình hoạt động Người, với mốc mở đầu là việc quyết định đi theo con đường cách mạng vô sản (7-1920); truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin về nước (1921-1930) và sự kiện thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam (2-1930).

Như vậy, sự ra đời Báo Thanh Niên là kết quả tất yếu, thể hiện logic biện chứng trong mối liên hệ nhân - quả của chuỗi các sự kiện hoạt động của Nguyễn Ái Quốc: Từ ý tưởng tìm kiếm, khảo cứu, lựa chọn, chất lọc yếu tố “phù hợp với hoàn cảnh Việt Nam” đến việc truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin về nước; chuẩn bị các điều kiện thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam. Báo Thanh Niên, do vậy, là sản phẩm, tuy mang tính chủ quan của Nguyễn Ái Quốc và cộng sự, nhưng lại xuất phát từ yêu

cầu tất yếu khách quan của cách mạng Việt Nam và tính phổ quát về vai trò của báo chí trong tuyên truyền cách mạng. Đó cũng là sự học tập chỉ dẫn của V.I.Lênin: bước đầu tiên và cuối cùng tiến tới thành lập tổ chức mong muốn, sợi dây chính phải là việc thành lập tờ báo chính trị và nếu chúng ta nắm được nó sẽ có thể không ngừng phát triển, củng cố và mở rộng tổ chức ấy; vì, nếu không có nó (báo) thì sẽ không thể tiến hành tuyên truyền, cổ động cách mạng một cách có hệ thống⁴.

2. Hình thức, nội dung, hoạt động của Báo Thanh Niên - tấm gương tiêu biểu cho dòng báo chí cách mạng giai đoạn 1925-1930

* *Mục đích thành lập và nhân sự của Báo Thanh niên*: Đây là cơ quan ngôn luận của *Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên*, phương tiện tuyên truyền cách mạng của Hội⁵, do Nguyễn Ái Quốc sáng lập. Ban Biên tập ngoài Người còn có các uỷ viên Tổng bộ Thanh niên như Lê Hồng Sơn, Hồ Tùng Mậu, Lê Duy Điểm... Cây bút chính là Nguyễn Ái Quốc và các cộng tác viên là Hồ Tùng Mậu, Lê Hồng Sơn, Trương Văn Lĩnh, Lê Duy Điểm, Hạ Sĩ, Hương Mộng, H.T, H.L, v.v.. Tờ báo xuất bản hằng tuần⁶, bằng tiếng Việt, nhưng do khó khăn khách quan nên không đều kỳ, có khi 3 tuần, khi 5 tuần/một kỳ.

* *Hình thức trình bày, kinh phí in ấn và phát hành*: Báo Thanh Niên có các chuyên mục lớn: nghiên cứu lý luận, xã luận, tin tức, thanh niên, diễn đàn phụ nữ... Số mục, số bài ít, bài viết thường ngắn gọn, thỉnh thoảng có bài viết dài được đăng liên tiếp nhiều kỳ và đôi khi có hình vẽ⁷. Đối tượng chính của Báo là những người Việt Nam biết chữ quốc ngữ, nhất là thanh niên, học sinh, công nhân. Khi Báo ra được một thời gian, Nguyễn Ái Quốc đã chọn lọc lại theo chuyên đề và in thành các tập sách nhỏ để phục vụ công tác tuyên truyền, giáo dục một cách sâu, rộng hơn⁸.

Báo được viết bằng bút sắt nhọn trên giấy sếp, khổ giấy khoảng 18cm x 24cm; mỗi số báo 4 hoặc 2 trang, mỗi trang chia làm hai cột như tạp chí, mỗi cột từ 23 đến 26 dòng chữ. Tên báo được ghi song ngữ (chữ Hán và chữ Việt) ở trên cùng, giữa trang 1; ở góc trái là ngôi sao năm cánh, ghi số báo, tất cả đóng khung chạy dài suốt trang báo. Từ số 01 (ra ngày 21-06-1925) đến số 107, Báo chưa có tiêu đề của tờ báo; đến số 108 (ra ngày 28-07-1929) tiêu đề của báo được ghi rõ là “Cơ quan của Đảng Việt Nam Cách mạng Thanh niên”.

Ra đời trong hoàn cảnh hoạt động bí mật ở nước ngoài, số lượng Báo Thanh Niên có hạn (mỗi số chỉ khoảng 100 bản) in tại cơ sở bí mật ở Quảng Châu. Khi phát hành, số lớn được đóng gói rất cẩn thận, theo đường dây bí mật của Đảng (chủ yếu bằng đường thủy chuyển đến Thượng Hải, Hồng Kông) để đưa về Việt Nam và sang Xiêm, Nhật Bản nhằm tuyên truyền cách mạng. Kinh phí in báo rất khó khăn, chủ yếu là nguồn tiền làm thêm của Nguyễn Ái Quốc và một phần dựa vào nguồn trợ cấp của Quốc tế Cộng sản, sự trợ giúp của Tỉnh ủy Quảng Đông, Đảng Cộng sản Trung Quốc và của Hội Liên hiệp các dân tộc bị áp bức.

* *Thời gian hoạt động và nội dung truyền tải của Báo*: Từ số 01 đến số 88 (ra ngày 17-04-1927), Báo Thanh Niên hoạt động dưới sự chỉ đạo trực tiếp của Nguyễn Ái Quốc; từ tháng 4-1927 đến ngày 14-02-1930, Báo do những học trò của Nguyễn Ái Quốc phụ trách, vì lúc này Người chuyển vào hoạt động bí mật, rời khỏi Quảng Châu trở lại Liên Xô⁹. Cả hai thời kỳ trên, Báo xuất bản trên 200 số¹⁰, song do phần lớn các số báo do mật thám Pháp tịch thu và thiêu hủy, nên số lưu giữ được hiện nay không còn nhiều.

Bên cạnh giới thiệu về mục đích, chương trình hành động, tổ chức của Hội, Báo Thanh Niên tuyên truyền những vấn đề chính: i) Đế quốc và thuộc địa; ii) Cách mạng và cải lương;

iii) Vì lẽ gì mà người Việt Nam chưa làm được cách mạng, những trở ngại tư tưởng và tổ chức cần vượt qua; iv) Đảng cách mạng, Đảng Cộng sản; v) Cách mạng dân tộc và cách mạng thế giới; vi) Đảng cách mạng và Mặt trận dân tộc thống nhất; vii) Hướng đến phát động một phong trào đấu tranh của quần chúng; viii) Học tập các cuộc cách mạng thế giới; ix) Học tập lý luận chủ nghĩa Mác - Lênin¹¹. Thông qua các những nội dung trên, Báo đã chuyển đến công chúng Việt Nam yêu nước, đặc biệt là thanh niên, công nhân, nông dân, trí thức... lúc bấy giờ những nội dung, như: việc đoàn kết dân tộc trong đấu tranh cách mạng; tấm gương anh dũng hy sinh trong lịch sử dân tộc ta; nỗi thống khổ của nhân dân ta dưới ách thống trị của đế quốc thực dân, phong kiến; ảnh hưởng quốc tế từ cuộc Cách mạng tháng Mười Nga năm 1917; mối quan hệ giữa cách mạng trong nước và cách mạng thế giới; con đường và các điều kiện để cách mạng Việt Nam thắng lợi, trong đó, nhấn mạnh vai trò lãnh đạo của chính Đảng theo chủ nghĩa Mác - Lênin...

* *Văn phong, ngôn ngữ, hình ảnh*: Báo sử dụng kết hợp các bài viết với các câu khẩu hiệu, tục ngữ, ca dao, thành ngữ quen thuộc; sử dụng lối so sánh ví von, đậm chất trực quan với lối văn vần và một số hình vẽ tả thực hoặc biếm họa, do vậy, Báo đã tạo được sức cuốn hút lớn đối với độc giả. Các bài viết ngắn gọn, súc tích, ưu tiên câu đơn, một mệnh đề rõ ý; từ ngữ thông dụng, đại chúng, dễ hiểu, dễ nhớ, dễ làm, phù hợp đối tượng công - nông. Trong đó, Nguyễn Ái Quốc còn đề xuất việc cải tiến chữ quốc ngữ¹², cho phù hợp với văn hóa dân tộc. Điểm rất đặc biệt là Báo Thanh niên còn dùng tranh vẽ để tuyên truyền và tố cáo tội ác thực dân, phong kiến¹³.

Chính vì vậy, Báo Thanh Niên thực sự là cầu nối, phương thức chủ yếu để Nguyễn Ái Quốc hiện thực hóa tư tưởng: “Bây giờ học thuyết nhiều, chủ nghĩa nhiều, nhưng chủ nghĩa chân

chính nhất, chắc chắn nhất, cách mệnh nhất là chủ nghĩa Lênin” và “chỉ có chủ nghĩa xã hội, chủ nghĩa cộng sản mới giải phóng được các dân tộc bị áp bức và những người lao động trên thế giới khỏi ách nô lệ”¹⁴ đến với đông đảo công chúng Việt Nam biết, hiểu, tin và tích cực hành động cách mạng. Qua nội dung, hình thức của Báo cũng tạo nên tấm gương tiêu biểu, mẫu mực cho dòng báo chí cách mạng lúc bấy giờ và có nhiều gợi ý cho hiện nay.

3. Báo Thanh Niên - mở đường, thúc đẩy sự ra đời, định hướng hoạt động dòng báo chí cách mạng giai đoạn 1925-1930 và tác động dòng tới báo chí khác

Trên thế giới, hình thức sơ khai về báo chí xuất hiện từ thời cổ đại¹⁵. Nhưng ở Việt Nam, tờ báo viết bằng chữ Quốc ngữ đầu tiên là Báo Gia Định do Trương Vĩnh Ký thành lập tại Sài Gòn, ra số đầu tiên ngày 15-04-1865; còn Báo Thanh niên do lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc sáng lập tại Quảng Châu (Trung Quốc), ra số đầu tiên ngày 21-6-1925, đã khai sinh ra nền báo chí cách mạng Việt Nam. Hoạt động, đóng góp của Báo Thanh niên có vai trò, ý nghĩa lớn đối với nền báo chí cách mạng Việt Nam nói chung, dòng báo chí cách mạng Việt Nam giai đoạn 1925-1930 nói riêng, đồng thời, có ảnh hưởng đến một số dòng báo chí khác, như:

Một là, đóng vai trò mở đường, thúc đẩy báo chí cách mạng Việt Nam nối tiếp ra đời, hoạt động ở cả hải ngoại và trong nước, tạo nên binh chủng đặc biệt quan trọng trong công tác tư tưởng vô sản, đóng góp đặc lực vào việc chuẩn bị các điều kiện, tiến tới thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam.

Mở đường từ năm 1925, đến cuối năm 1929, dòng báo chí cách mạng Việt Nam có khoảng 50 tờ báo và tạp chí¹⁶, hoạt động ở nước ngoài và trong nước. Các tờ báo, tạp chí¹⁷ đó chủ yếu là cơ quan ngôn luận của các cấp Hội của Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên và của 2 tổ chức cộng sản là Đông Dương Cộng

sản Đảng và An Nam Cộng sản Đảng. Và đây là phương tiện quan trọng cho truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin vào phong trào công nhân và phong trào yêu nước, thúc đẩy ra đời các tổ chức cộng sản, như: Đông Dương Cộng sản Đảng (tháng 6-1929); An Nam Cộng sản Đảng (tháng 10-1929); Đông Dương Cộng sản Liên đoàn (tháng 01-1930)¹⁸.

Ngày 01-10-1929, tờ Búa Liềm - cơ quan ngôn luận của Đông Dương Cộng sản Đảng, ra số đầu tiên, rồi tiếp đó Ban Công vận của Đảng này lập ra Tạp chí Công hội đỏ và Tổng Công hội Bắc Kỳ xuất bản tờ Lao động. Tháng 8-1929, Chi bộ An Nam Cộng sản ở Thượng Hải ra Báo Đỏ viết tay trên giấy sếp. An Nam Cộng sản Đảng có Tạp chí Bôn-sê-vích, tờ Cờ Đỏ xuất bản ở trong nước; có tờ Đỏ của chi bộ ở Trung Quốc. Đông Dương Cộng sản liên đoàn vừa thành lập xong thì Hội nghị hợp nhất được triệu tập, nên chưa có báo riêng¹⁹.

Đặc biệt từ khi Đảng ta ra đời, nền báo chí cách mạng xuất hiện nhiều loại hình phong phú, đa dạng. Sau khi Ban Cố động và Tuyên truyền của Đảng xuất bản tài liệu Ngày quốc tế đỏ 1-8 (ngày truyền thống ngành Tuyên giáo), liên tiếp ra đời nhiều báo chí ở Trung ương...²⁰. Ở Xứ ủy Bắc Kỳ có Báo Tiến lên, Báo Công nông binh; Xứ ủy Trung Kỳ có Báo Chỉ đạo; Xứ ủy Nam Kỳ có Báo Cờ đỏ... Ở nhiều tỉnh, huyện, theo thời gian, cũng xuất hiện nhiều tờ báo²¹. Ngay trong các nhà tù của thực dân Pháp, nơi giam giữ các chiến sĩ cách mạng cũng xuất hiện nhiều tờ báo, tạp chí²².

Hai là, không chỉ đóng vai trò là trụ cột, định hướng, dẫn dắt dòng báo chí cách mạng mà còn ảnh hưởng, tác động tới dòng báo chí khác ra đời từ trước đó, lôi cuốn họ tham gia vào hoạt động tư tưởng vô sản.

Ra đời với tư cách là một tờ báo chính trị chính thống phục vụ công tác tư tưởng vô sản, trực tiếp truyền bá, làm cho chủ nghĩa Mác - Lênin kết hợp với phong trào công nhân và

phong trào yêu nước, cho ra đời Đảng Cộng sản Việt Nam (tháng 2-1930) - nhân tố lãnh đạo, quyết định thắng lợi cách mạng Việt Nam trong 95 năm qua, Báo Thanh niên đã dần tạo ra một nền báo chí cách mạng Việt Nam phát triển ngày càng phong phú, với nhiều nội dung, đa dạng về hình thức, địa bàn xuất bản...²³. Và, với sức mạnh của báo chí cách mạng Việt Nam ngày càng lan tỏa, ảnh hưởng rộng rãi, đã có ý nghĩa dẫn dắt, lôi kéo, tác động đến nhiều báo chí khác có điều chỉnh, thay đổi nội dung, hình thức theo hướng giảm bớt cường độ tuyên truyền tư tưởng phi vô sản. Tiếp theo *Báo Gia Định*, xuất hiện nhiều tờ báo có tính chuyên biệt, với ngôn ngữ, nội dung, hình thức khá phong phú, đa dạng²⁴. Đặc biệt, *Báo Chuông rê* (La Cloche Fêlée) do Nguyễn An Ninh sáng lập năm từ 1923 cùng với *Báo Thanh Niên* (1925) của Nguyễn Ái Quốc và *Báo Tiếng Dân* (1927) của Huỳnh Thúc Kháng, tạo thành bộ ba báo chí cổ vũ tinh thần yêu nước và cách mạng Việt Nam những năm 1920 đến khi thành lập Đảng ta (03-02-1930).

Ba là, tạo ra mẫu mực về nội dung tư tưởng, chính trị, cách thức trình bày, hình thức thể hiện nội dung, văn phong, nghệ thuật, phát hành... cho hoạt động báo chí cách mạng lúc bấy giờ và còn gợi ra nhiều vấn đề cho giai đoạn hiện nay.

Bất luận trong hoàn cảnh nào, báo chí cách mạng đều phải hoạt động đúng tôn chỉ, mục đích, phục vụ sự nghiệp cách mạng, bảo vệ Đảng, Nhà nước, chế độ, góp phần hiện thực hóa lý tưởng cộng sản; cần xác định rõ đối tượng chính của mình để lựa chọn nội dung, cách thức thể hiện phù hợp; tránh hiện tượng chồng lấn, trùng lặp không cần thiết và tính toán tỷ lệ hợp lý giữa tin tốt và tin xấu. Trước đây, nhằm tuyên truyền tư tưởng cách mạng đến đông đảo nhân dân Việt Nam, từ những người công nông - “gốc cách mạng” đến

những người đang lầm đường hoặc buộc phải cầm súng trong quân đội Pháp, Nguyễn Ái Quốc và học trò của mình đã xuất bản nhiều loại báo chí cho các đối tượng khác nhau²⁵. Trong đó, thông tin trên báo chí cần súc tích, ngắn gọn, rõ ý, rõ câu, phong cách sinh động, hấp dẫn, dễ hiểu, dễ nhớ, dễ thực hành. Và, bên cạnh các bài viết là chủ yếu, Báo Thanh niên còn dành dung lượng nhất định đăng tải các câu khẩu hiệu, sử dụng lối văn vần, sử dụng ca dao, tục ngữ, thành ngữ quen thuộc, lối so sánh mộc mạc, gần gũi độc giả²⁶.

Như vậy, với cách thức sử dụng ngôn từ, tranh vẽ, hình thức phong phú, đa dạng..., Báo Thanh niên đã tạo nên mẫu mực, có giá trị cho các báo chí khác ở Việt Nam, không chỉ giai đoạn trước đây, mà cả hiện nay, đều có tham chiếu, học tập.

Bốn là, cho thấy “tám gương vượt khó” để hoàn thành sứ mệnh của báo chí cách mạng lúc bấy giờ và gợi mở cho báo chí sau này phấn đấu, toàn tâm, toàn ý phục vụ sự nghiệp cách mạng.

Mặc dù ra đời và hoạt động trong điều kiện lịch sử hết sức đặc biệt: trên đất Trung Quốc, nhân sự eo hẹp, hoạt động bí mật, cơ sở vật chất thiếu thốn, có nhiều tờ báo khác cùng hoạt động, điều kiện vận hành rất khó khăn..., nhưng Báo Thanh niên đã hoàn thành xuất sắc sứ mệnh cao cả của mình. *Báo Thanh niên* cùng nhiều tờ báo, phương thức báo chí khác và qua nhiều bài viết của Nguyễn Ái Quốc (đăng ở báo chí của Quốc tế Cộng sản, của Đảng Cộng sản Liên Xô, của Đảng Cộng sản Pháp) cùng việc xuất bản cuốn sách “*Đường cách mệnh*”, lý luận cơ bản về cách mạng vô sản và con đường cách mạng Việt Nam từng bước được thẩm thấu, chuyển thành hành động cách mạng trong đông đảo nhân dân Việt Nam lúc bấy giờ. Báo đã giúp công chúng làm cách mạng hiểu được những nét cơ bản, như: i) Phân biệt được khái niệm cách

mạng theo quan niệm mới đặt trong sự phân biệt với khái niệm cải cách và tiến hóa; ii) Hiểu rõ hai thời kỳ cách mạng (phá huỷ và xây dựng lại); ba loại hình cách mạng (tư bản cách mệnh, dân tộc cách mệnh, giai cấp cách mệnh)²⁷ và Việt Nam đang tiến hành cách mạng dân tộc, sau đó mới tiến hành cách mạng giai cấp; iii) Đối tượng cách mạng Việt Nam lúc đó là thực dân Pháp và địa chủ phong kiến; iv) Công - nông là lực lượng chính và là cái gốc của cách mạng, “học trò, nhà buôn nhỏ, điền chủ nhỏ cũng bị tư bản áp bức... là bầu bạn cách mệnh”²⁸; v) Lý luận về *Đảng cách mạng* (Đảng phấn đấu để giải phóng dân tộc, giải phóng loài người, giải phóng giai cấp cần lao; được vũ trang bằng học thuyết Mác - Lênin chính là Đảng Cộng sản, Đảng kiểu mới của Lênin), *Đảng Cộng sản* (Đảng theo chủ nghĩa Mă Khắc Tư và Lênin) và *chủ nghĩa của Đảng* (chủ nghĩa Mác - Lênin); vi) Phương pháp tiến hành cách mệnh với ba giai đoạn (tổ chức - bí mật tuyên truyền; cổ động - nửa công khai tuyên truyền; khởi nghĩa - khắp nơi vùng lên lật đổ chính phủ và tổ chức chính quyền cách mạng)²⁹.

Như vậy, với khoảng 5 năm hoạt động (1925-1930), Báo Thanh Niên đã hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ của tờ báo cách mạng, có ý nghĩa khai sinh nền báo chí cách mạng nước nhà, có vai trò to lớn đối với báo chí cách mạng lúc bấy giờ và tác động không nhỏ tới các dòng báo chí khác. Với vai trò, sứ mệnh, hoạt động và cống hiến của Báo Thanh niên nói trên, ngày 05-02-1985, Ban Bí thư Trung ương Đảng có Quyết định số 52-QĐ/TW lấy ngày 21-6 hằng năm là “Ngày Báo chí cách mạng Việt Nam”.

Kỷ niệm 100 năm Báo Thanh Niên ra đời (1925-2025) cũng là kỷ niệm 100 năm lịch sử vẻ vang của nền báo chí cách mạng Việt Nam, đã đóng góp to lớn vào sự nghiệp cách mạng dưới sự lãnh đạo của Đảng, góp phần to lớn

tạo nên những thắng lợi vĩ đại của dân tộc. Mỗi dịp này, chúng ta thêm biết ơn lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh, người sáng lập nền báo chí cách mạng nước nhà; thêm trân quý đóng góp của những người làm báo chân chính; ra sức đóng góp cho sự phát triển nền báo chí cách mạng Việt Nam chuyên nghiệp - thực sự là “tiếng nói của Đảng, Nhà nước, các tổ chức chính trị - xã hội và là diễn đàn của nhân dân”, đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ cách mạng giai đoạn mới□

¹ *Báo Nhân đạo* (L’Humanité) là cơ quan ngôn luận của Đảng Cộng sản Pháp, còn *Báo Đời sống công nhân* (La Vie Ouvrière) là cơ quan ngôn luận của Tổng Liên đoàn Lao động Pháp. Đây là hai tờ báo có ảnh hưởng rộng lớn nhất trong công nhân, người lao động Pháp và ở hải ngoại.

² Nguyễn Ái Quốc tạo ra phương tiện mới, tổ chức chính trị mới để tuyên truyền, vận động cách mạng, như: thành lập Hội Liên hiệp thuộc địa, xuất bản Báo Người cùng khổ (Le Paria), Hội những người yêu nước Việt Nam, xuất bản Báo Việt Nam hôn (báo tiếng Việt) và còn tiến hành viết kịch, các buổi diễn thuyết. Vở kịch *Con rồng tre* của Nguyễn Ái Quốc công diễn lần đầu tiên vào chiều chủ nhật (11-6-1922), tại Câu lạc bộ ngoại ô Phôbua, do Lêô Pônđét - một trí thức tiền bộ tổ chức và lãnh đạo. Xem: Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 2011, tập 1, tr.476.

³ Hồ Chí Minh: *Sđd*, tập 1, tr.273-274.

⁴ Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh: *Nguyễn Ái Quốc ở Quảng Châu (1924-1927)*, Nxb. CTQG, H., 1998, tr.92-93.

⁵ Tòa soạn báo tại ngôi nhà số 13 (nay là số 248-250) đường Văn Minh, thành phố Quảng Châu, tỉnh Quảng Đông, Trung Quốc.

⁶ Hồ Chí Minh: *Sđd*, tập 2, tr.239.

^{7, 11} Phạm Xanh: *Nguyễn Ái Quốc với việc truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin vào Việt Nam (1921-1930)*, Nxb. CTQG, H., 2001, tr.112-113; 114-115.

⁸ Ví như một số sách nhỏ: Chủ nghĩa Mă Khắc Tư; Xã hội chủ nghĩa; Vấn đề tổ chức cách mạng; Phê bình chủ nghĩa Găngđi; Phê bình Tam dân chủ nghĩa của Tôn Dật Tiên... Theo GS Trần Văn Giàu, dẫn trong Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh: *Nguyễn Ái Quốc ở Quảng Châu (1924-1927)*, Nxb. CTQG, H., 1998, tr.97.

⁹ Vương Trung Hiếu: *Những tờ báo đầu tiên trên các châu lục và tại Việt Nam*. Nguồn: Báo Thanh niên Online ngày 19-06-2023.

¹⁰ Theo tác giả Tầm Vu, qua tài liệu lưu trữ của thực dân Pháp cho biết, đến ngày 14-03-1930, Báo Thanh niên ra tất cả 202 số. Tác giả Huỳnh Kim Khánh cho

rằng, từ ngày 21-6-1925 đến tháng 5-1930, Báo Thanh niên ra được 208 số (sau đó tiếp tục xuất bản dưới hình thức đánh máy 4 bản bằng giấy dó).

¹² Báo thường dùng chữ z thay cho d, d thay cho đ, k cho c, f cho ph...

¹³ Ví như, số 63 ra ngày 03-10-1926, sau khi trình bày “vì sao bị đói khổ, làm thế nào để khỏi đói khổ, nô lệ”, có tranh vẽ ba người: một người (chú thích chữ An Nam) bị trói chặt; một người (có ghi chữ Pháp) cầm đầu dây nói “trời thật chặt, sưu thuế, thuốc phiện, rượu cồn, bóc lột ra mà lấy”; người thứ ba (mang hai chữ khách mệnh) đang cầm dao chặt đứt các dây trói, kèm lời nói: “Muốn cứu người An Nam thì phải khách mệnh”. Hay như số 65 ra ngày 21-10-1926, Báo đăng một tranh nhỏ vẽ hai người: một người (có ghi chữ “Pháp”), bị đánh ngã, roi mũa và một người Việt Nam (có ghi bốn chữ: “Việt Nam khách mệnh”) cầm gậy ngăn cho hai chữ Thanh niên. Hàm ý mà tác giả gọi cho người xem bức tranh rằng: báo Thanh niên của Hội là một vũ khí cách mạng đánh đổ đế quốc Pháp. Xem: Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, *Nguyễn Ái Quốc ở Quảng Châu (1924-1927)*, Nxb. CTQG, H., 1998, tr.114-115.

¹⁴ Hồ Chí Minh: *Sđd*, tập 2, tr.289 và tập 12, tr.563.

¹⁵ Bản tin *Acta Diurna* (Sinh hoạt hàng ngày), khắc trên đá năm 59 TCN ở La Mã cổ đại là một hình thức báo chí đầu tiên. Ở Trung Quốc, tờ *Đề báo* (邸報) là tờ báo đầu tiên ở dạng công báo xuất hiện từ cuối đời nhà Hán và bản tin *Khai nguyên tạp báo* (开元杂报) xuất hiện thời Nhà Đường viết bằng tay trên chất liệu lụa, là tờ nhật báo đầu tiên của Trung Hoa, cũng là của thế giới. Tại Đức năm 1605 xuất hiện *Bản tin về những câu chuyện nổi tiếng*, được cho là tờ báo đầu tiên ở châu Âu. Ở Mỹ ngày 24-04-1704 ra đời tờ *The Boston News-Letter* và ở châu Phi ngày 13-01-1773 xuất hiện tờ báo đầu tiên tại Mô-ri-xơ (Mauritius).

^{16, 19} Đỗ Quang Hưng (Chủ biên): *Lịch sử báo chí Việt Nam 1865-1945*, Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội, H., 2001, tr.80; 80.

¹⁷ Điển hình là sau Báo Thanh niên (1925), Nguyễn Ái Quốc lập ra *Báo Công Nông* (1926), *Báo Lĩnh Khách Mệnh* (1927). Tiếp đó, Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên dần mở rộng hoạt động trong nước, xuất hiện nhiều tờ báo để tuyên truyền, cổ động, giáo dục công nhân ở các hầm mỏ, khu công nghiệp, như tờ *Hầm Mỏ* ở khu công nghiệp Hòn Gai, Cẩm Phả; tờ *Dân Cây*, tờ *Liềm* để vận động nông dân...

¹⁸ Nguyễn Thành: *Báo chí cách mạng Việt Nam 1925-1945*, Nxb. Khoa học Xã hội, H., 1984, tr.49.

²⁰ Như: *Tạp chí Đỏ* (05-08-1930); *Báo Tranh đấu* (15-08-1930), *Tạp chí Cộng sản*, *Báo Cờ vô sản* (tháng 12-1930); *Báo Người cộng* (12-04-1931). Sau Hội nghị Trung ương lần thứ nhất (tháng 10-1930), *Tạp chí Đỏ* và *Báo Tranh đấu* ngừng xuất bản, thay vào đó là báo *Cờ vô sản* và *Tạp chí Cộng sản* - Cơ quan trung ương của Đảng Cộng sản Đông Dương.

²¹ Như: *Báo Thợ thuyền* (Sài Gòn), *Nhà quê* (Chợ Lớn), *Tờ đỏ* (Hà Nam), *Hương ứng* (Ninh Bình), *Hòn Lao*

động (Thanh Hóa)... Một số huyện của Nghệ - Tĩnh lúc bấy giờ có *Báo Chi trích* (huyện Nghi Lộc), *Gương vô sản* (Anh Sơn), *Tia sáng* (Quỳnh Lưu), *Sân nghiệp* (Hưng Nguyên), *Nhà quê* (Thanh Chương), *Giác ngộ* (Nam Đàn), *Cổ động* (Đức Thọ)...

²² Như: Trong nhà tù Hòa Lò có *Báo con đường chính* (đồng chí Trường Chinh làm chủ bút), *Đuốc đưa đường* (đồng chí Lê Duẩn làm chủ bút), *Tạp chí Lao tù*. Ở nhà tù Côn Đảo có *Báo Người tù đỏ*, *Hòn Gai*, *Tạp chí Ý kiến chung* (đồng chí Nguyễn Văn Cừ phụ trách). Nhà tù Buôn Ma Thuật có *Tạp chí Đoàn đê* (sau đổi thành Bônsovích). Nhà lao Vinh (Nghệ An) có báo miệng do Hồ Tùng Mậu phụ trách như *Tiếng nhà pha*, *Đề lao tuần báo*, tiểu thuyết miệng *Giọt máu hồng*... Xem: Ban Tư tưởng - Văn hóa Trung ương, *Lịch sử biên niên công tác tư tưởng - văn hóa của Đảng Cộng sản Việt Nam 1925-1954*, Nxb. CTQG, H., 2005, tr.139.

²³ Như: i) *Về tên báo*: do Trung ương và các cấp ủy Đảng, các chi bộ Đảng tổ chức ra; phục vụ cho nhiều đối tượng cần tuyên truyền, cổ động và tổ chức; ii) *Về báo chí trong tù*: một hiện tượng lần đầu tiên xuất hiện trong lịch sử báo chí; iii) *Về nội dung*: đấu tranh lý luận và chính trị với chủ nghĩa quốc gia tư sản, với Trotskyist, với các khuynh hướng cải lương; iv) *Về công tác phát hành*: Ngay cả khi địch khủng bố dữ dội, tập trung vào tiêu điểm là Nghệ Tĩnh, thì báo chí của tỉnh, của các huyện ở Nghệ Tĩnh vẫn xuất bản và phát hành đến cơ sở.

²⁴ Như: *Thông loại khóa trình* (về văn hóa, 1888), *Đại Nam Đồng Văn* (chữ Hán, 1892), *Báo Nông Cổ Min Đàm* (về kinh tế, 1901), *Đại Việt Tân Báo* (1905), *Nữ giới chung* (về phụ nữ, 1917) rồi *Phụ Nữ Tân Văn* (1929) và *Phụ Nữ Thời Đàm* (1930), *Tiếng Chuông rê* (tiếng Pháp La Cloche Fêlée, 1923), *Tiếng Dân* (1927), *Cậu Ấm* (1935)...và nhiều tạp chí, như: *Đông Dương Tạp chí* (1913), *Nam Phong Tạp chí* (1917)...

²⁵ Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên ngoài chủ trương xuất bản Báo Thanh niên còn xuất bản tuần báo *Công nông* (xuất bản 12-1926 đến đầu 1928) chủ yếu hướng tới đối tượng công - nông; bản nguyệt san *Lính cách mệnh* (xuất bản từ đầu 1927 đến đầu 1928) hướng vào binh sĩ người Việt Nam trong quân đội Pháp ở Đông Dương; nguyệt san *Việt Nam tiền phong* nhằm vào đối tượng hẹp hơn...

²⁶ Như: câu khẩu hiệu (Dân An Nam đoàn kết lại! Cách mạng An Nam muôn năm! Tinh đoàn kết giữa các dân tộc bị áp bức và thợ thuyền trên trái đất muôn năm!); lời văn vần (Đồng bào ơi, mau mau dậy cứu giống nòi/ Kêu mà Nam Việt đi đời nhà mại!); ca dao, tục ngữ, thành ngữ quen thuộc (như: lạt mềm buộc chặt, gà què ăn quẩn cối xay); so sánh mộc mạc, gần gũi (như: ví người dân bị áp bức tương tự như cảnh gà, lợn bị nhốt; người mà không được tự do, thả rằng chết!...). Xem: Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, *Nguyễn Ái Quốc ở Quảng Châu (1924-1927)*, Nxb. CTQG, H., 1998, tr.114-115.

^{27, 28, 29} Hồ Chí Minh: *Sđd*, tập 2, tr.284-285; 288; 304 và 289.